

กลยุทธ์ ในการเรียนภาษา

สมศีล ฌานวังสะ

ในยุคที่ภาษาอังกฤษกำลังเฟื่องฟู มีการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระบบที่หลากหลายลักษณะยิ่งขึ้นกว่าเดิม เกิดมี “โรงเรียนสองภาษา” และ “โรงเรียนสามภาษา” ที่มีภาษาอังกฤษเป็นตัวร่วมอยู่ด้วย มี “โปรแกรมอินเตอร์” ที่ใช้ภาษาอังกฤษล้วนในการเรียนการสอน ทั้งนี้ก็เพราะมีข้อสมมุติว่า นอกเหนือจากวิชาภาษาอังกฤษโดยตรง หากสอนวิชาอื่นๆ เป็นภาษาอังกฤษด้วยยิ่งมากเท่าใด ผู้เรียนก็จะยิ่งเก่งภาษาอังกฤษมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการศึกษานอกระบบที่เกี่ยวข้องกับภาษาอังกฤษในรูปแบบต่างๆ อีกไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการสอนภาษาอังกฤษผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เรียนภาษาอังกฤษด้วย

รศ.ดร.สมศีล ฌานวังสะ

วุฒิ อ.บ., อ.ม. ภาษาอังกฤษ (จุฬาฯ); MS, PhD in Linguistics (Georgetown)

- ตำแหน่ง
- รองศาสตราจารย์ สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - ราชบัณฑิตสำนักศิลปกรรม ประเภทวรรณศิลป์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์
 - ราชบัณฑิตในคณะราชบัณฑิตที่ปรึกษา
 - ผู้ช่วยปฏิบัติงานวิชาการของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

- ผลงาน
- เขียนตำราเรื่อง *กริยาในภาษาอังกฤษ, ศัพท์สารานุกรม และ ประโยคภาษาอังกฤษ*
 - แปลรายงานวิจัยเรื่อง *Report on the First Decade of Primary Health Care in Thailand (1978-1987)* ของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเสนอต่อ WHO และ UNICEF
 - แปลรายงานของกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง *Thailand Health Profile 1994*
 - เขียนคำอธิบายเรื่อง “Thai False Friends” ใน *Cambridge International Dictionary of English (1995)*
 - แปลหนังสือ *The Buddhist's Discipline* จากหนังสือ วินัยชาวพุทธ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)
 - แปลและจัดเรียงเนื้อหาหนังสือฉบับสองภาษาเรื่อง *พระไตรปิฎก: สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้ / The Pali Canon: What a Buddhist Must Know* ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)
 - เป็นเจ้าของคอลัมน์ “ภาษาน่ารู้” ใน *มติชนสุดสัปดาห์*

การเรียนรู้ภาษาแตกต่างจากการเรียนวิชาอื่นๆ เป็นส่วนใหญ่ ตรง
 ที่ว่าต้องมีสองด้านควบคู่กัน คือ **ความรู้และทักษะ**
ความรู้เป็นภาคทฤษฎี
ส่วนทักษะ (หรือความชำนาญที่เกิดจากการฝึกฝน) เป็นภาคปฏิบัติ
การเรียนแต่ภาคทฤษฎีโดยไม่ฝึกปฏิบัติ ย่อมไม่อาจทำให้บรรลุ
เป้าหมายคือสามารถใช้ภาษาได้

แต่ทั้งที่มีความตื่นตัวและลงทุนลงแรงไปแล้ว
 มากมาย คุณภาพมาตรฐานในเรื่องการเรียนการสอน
 ก็ยังคงเป็นปัญหาอยู่เช่นเดิม กล่าวคือ ผู้เรียนส่วนใหญ่
 ในทุกระดับยังไม่รู้ภาษาอังกฤษพอที่จะฟัง พูด อ่าน
 เขียน และแปล ในขั้นที่ใช้การได้อย่างแท้จริง ผู้ที่มี
 ความรู้ภาษาอังกฤษดีถึงกับปรารถนาอยู่เสมอว่า นักเรียน
 นักศึกษาศูนย์นี้ดูจะอ่อนภาษาอังกฤษยิ่งกว่าในสมัย
 ที่ตนยังเป็นเด็กเสียอีก ทั้งที่น่าจะเก่งกว่า เนื่องจากมี
 โอกาสได้พบเห็นและใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าสมัยก่อน

มีข้อสังเกตว่า เมื่อมีการหยิบยกปัญหาการเรียน
 การสอนภาษาอังกฤษขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์ คนส่วนใหญ่
 มักจะมุ่งไปที่เหตุปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียน กล่าวคือ

- **โทษครูผู้สอน** ว่าขาดความรู้ความชำนาญในการใช้ภาษา และขาดวิธีสอนที่ได้ผล
- **โทษตำรา แบบเรียน และสื่อการเรียนการสอน** ว่าขาดคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน เพราะมีข้อผิดพลาดบกพร่อง ไม่น่าสนใจ ไม่น่าไปสูการเรียนรูให้เกิดทักษะในการใช้ภาษาอย่างแท้จริง
- **โทษสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน** ว่าจัดหลักสูตรโดยให้สัดส่วนแก่ภาษาอังกฤษน้อยเกินไป จำนวนรายวิชาภาษาอังกฤษ ทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก ยังมีไม่เพียงพอ ส่วนรายวิชาที่มีเปิดสอนอยู่ก็มีเวลาเรียนต่อสัปดาห์น้อย มีหน้าชั้นเรียนยังมีขนาดเล็ก

ใหญ่เกินไป จนทำให้ผู้สอนดูแลผู้เรียนได้ไม่ทั่วถึง

- **โทษนโยบายของรัฐ** ว่าขาดทิศทางและยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและมีประสิทธิผล
- **โทษสภาพแวดล้อมทางสังคม** ว่าไม่เอื้อต่อการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง เนื่องจากคนส่วนใหญ่ในสังคมมิได้ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ไม่มีความจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษเพื่อ "การอยู่รอด" อย่างแท้จริง

ประเด็นปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมานี้คงต้องยอมรับว่าล้วนมีส่วนจริงอยู่ไม่มากก็น้อย แต่สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ เรื่องเหล่านี้มิใช่ของใหม่และมีได้ดำรงอยู่อย่างเอกเทศ ทว่ามีเหตุปัจจัยหลายอย่างทั้งภายในและภายนอกกระบวนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งอิงอาศัยเกี่ยวเนื่องกันอยู่หลายชั้นหลายซ้อน เป็นปัญหาที่หมักหมมมานานและเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ จนดูประหนึ่งว่าเหลือวิสัยที่ใครจะไปแก้ไขอะไรได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องผู้สอน สื่อการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ

อาจมีผู้โต้แย้งว่า แม้ระบบการศึกษาภาษาอังกฤษโดยรวมจะอ่อนแอ ก็ปรากฏว่ายังมีนักเรียนนักศึกษาบางส่วนที่เก่งภาษาอังกฤษขึ้นมาได้ (ถึงจะเป็นส่วนน้อยก็ตาม) แล้วจะอธิบายได้อย่างไร

ประเด็นนี้คงต้องย้อนกลับไปพิจารณาเหตุปัจจัยเฉพาะกรณี ปัจจัยภายนอกที่สำคัญก็เช่น มีโอกาสใช้ภาษาในสถานการณ์จริงเพราะคบหาคลุกคลีกับเจ้าของภาษามากพอ ได้ศึกษาจากครูอาจารย์ที่มีความรู้ความชำนาญ ตลอดจนได้เรียนรู้จากสื่อรอบตัวประเภทที่มีคุณภาพมาตรฐาน ส่วนปัจจัยภายในก็คือ เป็นผู้มีความถนัดในการเรียนภาษา มีเจตคติที่ดีต่อภาษาที่เรียน มีแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนสูง ประกอบกับมีความทุ่มเทมากพอ

จริงอยู่ การจะเรียนภาษาอังกฤษ (หรือภาษาอื่นใด) ให้ได้ผล ย่อมมีเหตุปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน มิใช่มีเหตุเดียวผลเดียวดังที่คนส่วนใหญ่มักจะทึกทักสรุปเองง่ายๆ แต่เมื่อพิจารณาถึงที่สุดแล้ว ตัวผู้เรียนเองนั่นแหละเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด ดังที่มีคำกล่าวอยู่ว่า “ภาษานั้นเรียนได้ แต่สอนไม่ได้” จึงนับเป็นเรื่องน่าเสียดายที่ประเด็นนี้มักถูกละเลยหรือมองข้าม เพราะคนส่วนใหญ่มีแว่แต่มองออกนอกตัว คอยโทษผู้อื่น สิ่งอื่นอยู่รำไป

เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้ ผู้เรียนภาษาอังกฤษจึงควรปรับเปลี่ยนท่าทีเสียใหม่ กล่าวคือ แทนที่จะมองเห็นแต่ข้อเสียหรือปัจจัยเชิงลบดังกล่าวมาข้างต้นจนเกิดความท้อแท้ ควรจะต้องหันมามองหาข้อดีและใช้ประโยชน์จากปัจจัยเชิงบวกให้มากที่สุด และเมื่อตระหนักว่าจะมีวโรหวังพึง “ระบบ” (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยภายนอก) ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ คงจะไม่ได้การเสียแล้ว ตัวผู้เรียนจำต้องเป็นฝ่ายหันกลับมาพัฒนาปัจจัยภายใน ด้วย *การพึ่งตนเอง* ให้มากขึ้น

แต่การจะพึ่งตนเองในการเรียนภาษาอังกฤษจนสัมฤทธิ์ผลนั้นจำต้องดำเนินไปอย่างเป็นระบบ หรือมีระเบียบแบบแผน โดยอาจมีขั้นตอนสำคัญดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
2. รู้จัก จัดเตรียม และแสวงหาแหล่งความรู้
3. พัฒนากลยุทธ์การเรียน
4. ลงมือปฏิบัติ

เริ่มตั้งแต่วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ก็สมควรกำหนดให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นว่า จะสามารถทำอะไรได้แค่ไหน (ฟัง พูด อ่าน เขียน หรือแปล) ภายในกรอบเวลาใด เช่น

- ภายใน 1 ปี สามารถชมข่าวภาษาอังกฤษทางโทรทัศน์ได้เข้าใจจนสามารถสรุปสาระสำคัญของเนื้อข่าวได้

- ภายใน 6 เดือน สามารถสนทนาขั้นพื้นฐานกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ (เช่น สอบถามความต้องการ ให้คำแนะนำ บอกทาง ฯลฯ)

- ภายใน 3 เดือน สามารถอ่านข่าวและบทความในหนังสือพิมพ์รายวันและนิตยสารรายสัปดาห์ได้เข้าใจเป็นส่วนใหญ่

- ภายใน 1 เดือน สามารถเขียน e-mail ได้ตอบกับเพื่อนชาวต่างชาติได้โดยไม่ชุลขลัก

- เรียนรู้ศัพท์ใหม่ (วิธีออกเสียง ความหมาย วิธีใช้คำในประโยค ฯลฯ) วันละ 5-10 คำ

ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงด้วย โดยคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ ความถนัด และการจัดสรรเวลา (ภาระการเรียน ภาระการงาน และกิจกรรมอื่นๆ)

เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้แล้ว ก็ต้องรู้จัก จัดเตรียม และแสวงหาสื่อและแหล่งความรู้ที่เอื้อต่อการฝึกทักษะด้วยตนเอง เช่น

- โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เพื่อการรับชมข่าวและรายการจากต่างประเทศ

- วิทยุคลื่นสั้นเพื่อการรับฟังข่าวสารจากต่างประเทศโดยตรง หรือวิทยุสถานีในประเทศที่ถ่ายทอดข่าวจากต่างประเทศ

- แหล่งท่องเที่ยว เพื่อโอกาสที่จะสนทนากับนักท่องเที่ยว หรือสถานที่ทำงานสำหรับผู้ที่มีเพื่อนร่วมงานเป็นชาวต่างประเทศ

- หนังสือพิมพ์รายวัน และนิตยสารรายสัปดาห์ เพื่ออ่านข่าวและบทความ

- ห้องสมุด และศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ในสถานศึกษา เพื่อการอ่านและกิจกรรมการเรียนอื่นๆ

- ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัย และร้านหนังสือที่จำหน่ายหนังสือต่างประเทศ เพื่อซื้อหาตำรา แบบเรียน พจนานุกรม แถบบันทึกเสียง วิทยุทัศน์ ตลอดจนซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ ที่สอนภาษาหรือประกอบการเรียนภาษา เช่น แบบเรียนไวยากรณ์และศัพท์ที่มีคำเฉลยภายในเล่มเดียวกันสำหรับศึกษาด้วยตนเอง ชุดการ

เรียนภาษาอังกฤษที่อาจประกอบด้วยหนังสือแบบเรียน สมุดแบบฝึกหัด วิทยุทัศน์ แถบบันทึกเสียง หรือซีดีเสียง และที่ขาดไม่ได้ก็คือ พจนานุกรมฉบับซีดีรอมสำหรับผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ

- คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งใช้ประโยชน์ได้มากมายหลายหลาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พจนานุกรม และสารานุกรมฉบับซีดีรอม การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่ออ่านข่าว ฟังข่าว และชมข่าว จากสำนักข่าวต่างประเทศ (BBC, VOA, CNN เป็นต้น) เพื่อเขียน e-mail และเพื่อค้นหาความรู้ทั่วไป ตลอดจนตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับภาษาที่ใช้จริงจาก website ต่างๆ โดยอาศัยการค้นหาจาก www.google.com และ www.yahoo.com ซึ่งกลายเป็นฐานข้อมูลทางภาษารูปแบบใหม่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก เพราะบรรจุข้อมูลการใช้ภาษาจริงอันเกินขอบเขตที่พจนานุกรมฉบับใดๆ จะรองรับได้ถึงหลายพันหลายหมื่นเท่า

เมื่อรู้จัก จัดเตรียม และเสาะหาสื่อและแหล่งความรู้พร้อมแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็ต้องพัฒนากลยุทธ์ในการเรียน จริงอยู่ แม้ว่าผู้เรียนแต่ละคนจะมีวิธีการเรียนรู้อันเป็นลักษณะเฉพาะตัว กลยุทธ์ที่จะเสนอแนะ

ต่อไปนี้อาจเป็นเรื่องพื้นๆ มีลักษณะกลางๆ และเป็นแนวทางกว้างๆ ที่พึงใช้ได้ทั่วไป เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับผู้ที่ยังไม่เคยตระหนักถึงเรื่องนี้ สามารถนำไปปรับแต่งให้เป็นกลยุทธ์เฉพาะตัวตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคลต่อไป และยังสามารถนำไปประยุกต์กับการเรียนภาษาอื่นๆ ได้อีกด้วย ไม่จำกัดเฉพาะภาษาอังกฤษเท่านั้น

กลยุทธ์ในการเรียนภาษามือถือประกอบทั้งสิ้น 10 ประการ ได้แก่ *ศึกษา-ฝึกฝน-สังเกต-จดจำ-เลียนแบบ-ดัดแปลง-วิเคราะห์-ค้นคว้า-ใช้งาน-ปรับปรุง* ซึ่งอาจอธิบายขยายความได้ดังนี้

1. ศึกษา

การเรียนภาษาจะต้องเริ่มจากความรู้เกี่ยวกับตัวภาษาโดยตรงก่อนเสมอ ความรู้ที่เปรียบเสมือนเสาหลักมีอยู่ 2 ด้านคือ ศัพท์กับไวยากรณ์ ศัพท์ ถ้อยคำที่ใช้แทนความหมาย ส่วน ไวยากรณ์ คือระเบียบกฎเกณฑ์ว่าด้วยการนำถ้อยคำมาร้อยเรียงประกอบกันเข้าให้เป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้น (วลี, ประโยค ฯลฯ) เพื่อใช้สื่อความหมายได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากตัวเนื้อหาภาษาแล้ว ยังมีความรู้อีก 2 ด้านใหญ่ๆ ที่ไม่ควรละเลย คือ

- ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของภาษา เช่น ภาษาคืออะไร มีลักษณะอย่างไร จะเรียนรู้ภาษาได้อย่างไร จะใช้ภาษาเพื่อสื่อสารได้อย่างไร ฯลฯ

- ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติเจ้าของภาษา (สังคม วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ วรรณคดี ฯลฯ) เป็นความรู้ประกอบที่จะช่วยให้ผู้เรียนภาษาเข้าใจภาษาที่ศึกษาได้แจ่มแจ้งลึกซึ้งยิ่งขึ้น และช่วยให้สามารถใช้ภาษาสื่อสารกับเจ้าของภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

อุปสรรคสำคัญในการเรียนการสอนภาษาในบ้านเราก็คือ ผู้สอนและนักวิชาการบางส่วนมักพูดรอกหูผู้เรียนอยู่เสมอว่า “ภาษาเป็นวิชาทักษะ ไม่ใช่วิชาเนื้อหา” จนทำให้ผู้เรียน (และอาจารย์ถึงตัวผู้พูดเองด้วย) เข้าใจผิดเลยเถิดไปว่า ในเมื่อภาษาเป็นวิชาที่ไม่มี “เนื้อหา” ให้เรียน ในการเรียนภาษาจึงไม่ต้องเรียน “เนื้อหา” อะไรนอกเหนือไปจากการ “ฝึกทักษะ” ทำให้ไม่เข้าใจและไม่ใส่ใจว่า จะต้องหาความรู้เรื่องศัพท์และไวยากรณ์ อันถือได้ว่าเป็นตัว “เนื้อหา” หลักของภาษาโดยตรง

2. ฝึกฝน

การเรียนภาษาแตกต่างจากการเรียนวิชาอื่นๆ เป็นส่วนใหญ่ ตรงที่ว่าต้องมีสองด้านควบคู่กัน คือ *ความรู้และทักษะ* ความรู้เป็นภาคทฤษฎี ส่วนทักษะ (หรือความชำนาญที่เกิดจากการฝึกฝน) เป็นภาคปฏิบัติ การเรียนแต่ภาคทฤษฎีโดยไม่ฝึกปฏิบัติ ย่อมไม่อาจทำให้บรรลุเป้าหมายคือสามารถใช้ภาษาได้

ด้วยเหตุดังกล่าว ในตำราฝรั่งจึงมีคำใช้เรียกวิชาภาษาว่า “วิชาทักษะ” เพื่อเน้นความสำคัญของภาคปฏิบัติ แต่ขณะเดียวกันก็ได้ละเลยความสำคัญของภาคทฤษฎีเมื่อน้อย เพียงแต่พูดละไว้ในฐานที่เข้าใจเท่านั้น เพราะการฝึกทักษะทางภาษาก็คือการฝึกพฤติกรรมการใช้ภาษาซ้ำแล้วซ้ำอีกจากข้อมูลความรู้ทางภาษาของผู้เรียนจนสามารถสื่อสารได้ถูกต้องคล่องแคล่วนั่นเอง ฉะนั้นหากผู้เรียนมีความรู้เนื้อหาภาษาที่

บกพร่อง (ใช้ศัพท์ผิด ผูกประโยคผิด) แม้จะใช้ภาษาได้คล่อง ก็ยังไม่อาจเรียกว่าใช้ภาษาได้ดี ถ้าความบกพร่องของเนื้อหาที่ส่งผลกระทบต่อสาระของการสื่อสาร จนทำให้ผู้รับสารไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดเป็นคนละเรื่องไป

การจะฝึกฝนภาษาให้ได้ผล จำต้องผ่าน “อินทรีย์” หลายทางควบคู่กัน คือ *ตา-หู-ปาก-มือ*

- **ตา—ดู** ครอบคลุมทั้ง “การอ่าน” ตัวหนังสือและข้อความ และ “การดู” ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ และสื่อมัลติมีเดียทางคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ตลอดจน “การสังเกต” อากัปกิริยาและสีหน้าท่าทางในระหว่างการสนทนา

- **หู—ฟัง** ครอบคลุมการฟังทั้ง “เสียง” และ “น้ำเสียง” ของผู้พูด ในการสนทนาซึ่งหน้าหรือสนทนาทางโทรศัพท์ ฟังบรรยาย ฟังแถบบันทึกเสียง ฟัง “เสียงในฟิล์ม” ของภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ และสื่อมัลติมีเดียทางคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

- **ปาก—พูด** หมายถึงการออกเสียง การพูด การสนทนา การอ่านออกเสียง และ (สำหรับผู้มีทักษะภาษาขั้นสูง) ยังครอบคลุมไปถึงการพูดในที่ประชุม การนำเสนอด้วยวาจา การกล่าวสุนทรพจน์ การบรรยาย และการปาฐกถา

- **มือ—เขียน** ได้แก่การเขียน และหมายรวมไปถึงการใช้อุปกรณ์ทดแทนการเขียนด้วยมือ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด หรือคอมพิวเตอร์ ผู้เรียนภาษาต้องใส่ใจเรื่องระเบียบแบบแผนที่ต้องการในการเขียน คือ ตัวสะกด การแบ่งวรรคตอน การใช้เครื่องหมายวรรคตอนและเครื่องหมายอื่นๆ การใช้อักษรตัวใหญ่ (capitalization) และแม้กระทั่งลายมือ (เฉพาะกรณีที่เขียนด้วยมือ)

ทั้งสี่ทางนี้สอดคล้องกับทักษะการใช้ภาษา 4 ด้าน นอกจากนี้ยังต้องมีแรงเสริมอีก 2 ทาง คือ

- **หัว—คิด** หมายถึงสมรรถนะทางด้าน “ปัญญา” ในการคิดพิจารณา-วิพากษ์-วิจารณ์สิ่งที่กำลังศึกษา

- **ใจ—รัก** หมายถึงสมรรถนะทางด้าน “จิต” เริ่มด้วยฉันทะ คือใจรักสิ่งที่ศึกษาก่อน จากนั้นก็มีความหมั่นเพียรในการศึกษา และมีความใส่ใจในสิ่งที่ศึกษา

ทั้ง 6 ข้อนี้ อาจเรียกชื่อโดยรวมเพื่อให้จดจำได้ง่ายว่า **“อินทรีย์ 6 ในการเรียนภาษา”** (โดยได้แนวคิดจาก “อินทรีย์ 6” ในพระพุทธศาสนา คือ “ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ”)

อนึ่ง ถึงแม้การฝึกทักษะเฉพาะด้าน โดยลักษณะธรรมชาติของการใช้ภาษา ก็ต้องอาศัยอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาทำงานประสานสัมพันธ์กันอยู่ดี กล่าวคือ ตา-หู-ปาก ใช้ในการสื่อสารด้วยวาจา (หู-ปาก ใช้ในการสื่อสารทางโทรศัพท์) ส่วน ตา-มือ ใช้ในการสื่อสารด้วยลายลักษณ์อักษร (ตา-หู-มือ ใช้ในการจดบันทึกระหว่างฟังการบรรยาย) เป็นต้น

ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบ้านเราสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ใช้ภาษาอังกฤษได้ไม่คล่อง ก็คือ ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังฝึกใช้ภาษาน้อยเกินไปในทุกทักษะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพูด และการเขียน ฉะนั้นเมื่อเรียนมาโดยได้ความรู้ด้านศัพท์และไวยากรณ์อย่างกะพรว่องกะแพรง และขาดการฝึกฝน แม้จะเรียนภาษาอังกฤษมาแล้วหลายปี ในที่สุดก็เหมือนกับไม่รู้อะไรเลย (ดังเช่นเด็กนักเรียนที่ได้คะแนน “ศูนย์” ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย) การเรียนภาษาเพื่อการสื่อสารจึงล้มเหลว เพราะไม่มีตัว “ภาษา” ที่จะให้ใช้สื่อสารได้

3. สังเกต

ภาษาอังกฤษมีเนื้อหาอยู่มาก บางเรื่องบางด้านก็เป็นเรื่องซับซ้อน ซึ่งผู้ที่ไม่คุ้นจะรู้สึกว่ายาก บางเรื่องก็เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาเอง ไม่อาจใช้เหตุผลคาดคะเนหรือใช้ตรรกะหยั่งรู้เอาเองได้ ผู้เรียนภาษาที่ดีจึงต้องฝึกเป็นคนช่างสังเกต มีความละเอียดถี่ถ้วนรอบคอบในการเรียนและการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องใส่ใจในเรื่องใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

- **ไวยากรณ์** เช่น โครงสร้างของวลีและประโยค, การเรียงลำดับคำ, การผันรูปกริยาตาม tense
- **ศัพท์** เช่น ชนิดของคำ (ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยประกอบท้ายศัพท์ และมีนัยสำคัญทางไวยากรณ์), คำที่มีหลายความหมาย, คำที่มักปรากฏร่วมกัน (collocation)

• **ภาษาสำเร็จรูป** (ซึ่งมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างศัพท์กับไวยากรณ์) ได้แก่ **โวหาร** (expression) ซึ่งใช้สื่อความหมายในสถานการณ์ต่างๆ ตามความนิยมในการใช้ภาษา (เช่น การทักทาย, การขอบคุณ, การขอโทษ), **สำนวน** (idiom) ซึ่งมีความหมายแตกต่างจากความหมายของถ้อยคำที่นำมารวมกัน ตลอดจน **สุภาษิต** (proverb) ซึ่งใช้แทนถ้อยคำที่ใช้ทั่วไป แต่สื่อความหมายได้กระชับและยังให้คติสอนใจอีกด้วย

4. จดจำ

ในยุคที่การปฏิรูปการศึกษากำลังเฟื่องฟูนี้ มีนักการศึกษาส่วนหนึ่งมักจะพูดตำหนิวิธีการเรียนแบบท่องจำในลักษณะที่สุดโต่ง จนทำให้คนทั่วไปเข้าใจผิดเลยเถิดไปว่า การท่องจำเป็นวิธีเรียนที่เชย ล้าสมัย ไม่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ ฯลฯ การท่องจำจึงไม่จำเป็นหรือไม่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้

แต่ตามความเป็นจริง “ความจำ” เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนรู้ทุกชนิด รวมทั้งการเรียนภาษาด้วย กิจกรรมการเรียนรู้บางอย่างอาจอาศัยเพียงความจำตามครรลองปรกติ คือปล่อยให้จำได้เองตามธรรมชาติจากการหมั่นฝึกฝน หรือทำซ้ำซอกซอกซอมนวนทวนจนจำได้เอง แต่การเรียนภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาต่างประเทศ ในหลายๆ กรณี การฝึกฝนตามครรลองปรกติจนจำได้เองอาจไม่เพียงพอ แต่ต้องอาศัย “การท่องจำ” มาเสริม กล่าวคือท่องปากเปล่าเพื่อให้จดจำถ้อยคำหรือข้อความจนสามารถเรียกกลับมาใช้ได้ตั้งใจตามต้องการ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการเรียนภาษาที่มีวิฤตดีปัจจัย (เช่น บาลีและสันสกฤต) ย่อมทราบดีว่าการท่องรูปผันของคำนาม คำคุณศัพท์ และคำกริยา (“การแจกวิฤตดี”) มีความจำเป็นและมีประโยชน์อย่างไร

ผลเสียจากการที่ผู้เรียนภาษาอังกฤษในยุคปัจจุบันละทิ้งการท่องจำ มีตัวอย่างที่เห็นชัดเรื่องหนึ่งคือ ไม่สามารถใช้รูปคำกริยาที่ผันรูปผิดปรกติได้ถูกต้อง (เช่น *give-gave-given*) หรือเกิดความสับสนเป็นประจำ (เช่น *lie-lay-lain* สับสนกับ *lay-laid-laid* และ *lie-lied-lied*)

จากการท่องจำก็มาถึงเรื่อง “การจดจำ” เพราะบางครั้งจะอาศัยการท่องปากเปล่าเพียงอย่างเดียวอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ (เช่น ในระหว่างฟังการบรรยาย) หรืออาจไม่เพียงพอ จำต้องอาศัยการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแทน หรือควบคู่ไปกับการท่องปากเปล่า สิ่งที่จดบันทึกไว้ยังสามารถใช้ตรวจสอบหรืออ้างอิงในภายหลัง ด้วยเหตุนี้ในชั้นเรียนของผู้เขียนเอง เมื่อมีการให้ความรู้ในภาคทฤษฎี โดยเฉพาะเรื่องวิธีใช้คำและประเด็นไวยากรณ์ที่ซับซ้อน จึงมักเตือนผู้เรียนว่าต้อง “จดใส่สมุด จำใส่สมอง” หรือ “จดใส่กระดาษ จำใส่กะโหลก” แทนที่จะนั่งฟังเฉยๆ โดยไม่สนใจหรือไม่ใส่ใจ

5. เลียนแบบ

แต่ละภาษาจะมีลัทธินิยม (convention) ของตนเอง อันเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างคนที่ใช้ภาษาเดียวกัน มิฉะนั้นจะสื่อสารกันไม่ได้เลย คนที่เป็นสมาชิกใหม่ของประชาคมที่ใช้ภาษานั้น (เช่น เด็กเกิดใหม่ที่เริ่มเรียนภาษาแม่ หรือนักเรียนที่เริ่มเรียนภาษาต่างประเทศ) ก็ต้องยอมรับ ศึกษา และใช้ตามลัทธินิยมนั้น ด้วยเหตุนี้ การเรียนภาษาจึงต้องอาศัยการเลียนแบบตลอดทุกขั้นตอน หรือจะว่าตลอดชีวิตก็คงได้ ดังนี้

- เริ่มจากเด็กที่เรียนภาษา ย่อมต้องหัดพูดตามหรือเลียนแบบภาษาของพ่อแม่และบุคคลอื่นในครอบครัว

- เมื่อเข้าสู่วัยเรียน นักเรียนนักศึกษา ก็จะเลียนแบบภาษาของครูอาจารย์และเพื่อนร่วมชั้น นอกเหนือจากบุคคลในครอบครัวและในสังคม

- แม้เมื่อเรียนสำเร็จและออกมาประกอบอาชีพแล้ว คนในแต่ละสาขาอาชีพก็จะมีภาษาในแวดวงของตนเองที่จะต้องเลียนแบบและใช้ตาม เพื่อที่จะสื่อสารกับเพื่อนร่วมอาชีพได้

ข้อแตกต่างสำคัญระหว่างการเรียนภาษาแม่กับการเรียนภาษาต่างประเทศก็คือ ผู้ที่เรียนภาษาแม่อยู่ในสิ่งแวดล้อมของเจ้าของภาษา จึงมีแหล่งข้อมูลความรู้ภาษาที่ถูกต้องมากกว่าและมีมากมายเพียงพอที่จะใช้เป็นแบบอย่างในการฝึกตามได้ ในขณะที่ผู้เรียนภาษา

ต่างประเทศจะมีข้อเสียเปรียบในเรื่องนี้อย่างมาก เพราะขาดแคลน “แบบ” ที่ใช้ “เลียน” ทั้งในเชิงคุณภาพและในเชิงปริมาณ

ด้วยเหตุดังกล่าว พจนานุกรมภาษาอังกฤษล้วนสำหรับผู้เรียนภาษาจึงมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากพจนานุกรมสำหรับเจ้าของภาษาคือ สอดแทรกประโยคตัวอย่างที่แสดงวิธีใช้ถ้อยคำตามภาษาที่มีใช้จริง เพื่อให้ผู้ใช้พจนานุกรมสามารถใช้เป็นแบบที่ถูกต้องในการศึกษาและฝึกฝน นอกจากนี้ พจนานุกรมฉบับซีดีรวมยังบันทึกเสียงคำอ่านของคำศัพท์ และมักเปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถอัดเสียงของตนเองในระหว่างการฝึกเลียนแบบอีกด้วย พจนานุกรมจากสำนักพิมพ์อังกฤษ มีบันทึกเสียงทั้งแบบอังกฤษและแบบอเมริกันให้ผู้ใช้เลือกฝึกได้ตามต้องการ ฉบับหลายๆ ที่มีจำหน่ายในประเทศไทยมีดังนี้

- *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, 6th edition

- *Longman Dictionary of Contemporary English*, 4th edition

- *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners*, 4th edition

- *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, 2nd edition

- *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*

อนึ่ง พจนานุกรมบางฉบับ (เช่น *Longman Word Wise Dictionary*) นอกจากจะออกเสียงศัพท์ที่เป็นคำตั้งเหมือนอย่างฉบับอื่นๆ แล้ว ยังออกเสียงให้ฟังทั้งประโยคอีกด้วย นับเป็นอุปกรณ์ที่มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการศึกษาภาษาอังกฤษด้วยตนเอง

6. ดัดแปลง

เมื่อเลียนแบบแล้ว ต้องรู้จักดัดแปลงให้เข้ากับวัตถุประสงค์ในการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ การรู้จักดัดแปลงย่อมต้องอาศัยความรู้เรื่องไวยากรณ์ ประกอบกับความรู้เรื่องศัพท์และสำนวนโวหารต่างๆ เป็นพื้นฐานสำคัญ

“

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบ้านเรายังอ่อนเรื่องการค้นคว้าอยู่มาก ซ้ำร้ายไปกว่านั้น ครูผู้สอนภาษาอังกฤษบางส่วนนอกจากไม่แนะนำส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้พจนานุกรมแล้ว บางครั้งยังไม่สนับสนุนให้ใช้และถึงกับห้ามใช้ก็มี

”

ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษล้วนสำหรับผู้เรียนภาษา จึงให้ข้อมูลทางไวยากรณ์ในรูปของโครงแบบกริยา (verb pattern) หรือโดยใช้รหัสไวยากรณ์ (grammar code) เช่น

• believe [+ that] *I believe that all children are born with equal intelligence.*

• believe [+ object + to infinitive] *I believe her to be the finest violinist in the world.*

• believe [+ object + adj] *All the crew are missing, believed dead.*

ข้อมูลลักษณะนี้จะเอื้อประโยชน์ให้ผู้ผู้ใช้สามารถตัดแปลงถ้อยคำและโครงสร้างที่ปรากฏในประโยคตัวอย่างได้สะดวกยิ่งขึ้น

7. วิเคราะห์

การเรียนภาษาในระดับเบื้องต้นจำต้องอาศัยการเลียนแบบอยู่มาก แต่เมื่อเรียนในระดับสูงขึ้น ก็ต้องอาศัยการวิเคราะห์เข้ามาเสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอ่านการเขียน และการแปลภาษาวิชาการและภาษาวิชาชีพ ซึ่งมีความซับซ้อนยิ่งกว่าภาษาทั่วไป การวิเคราะห์มีได้ใน 3 ระดับใหญ่ๆ คือ

• **ระดับศัพท์** คือวิเคราะห์โครงสร้างและความหมายของศัพท์และสำนวน

• **ระดับไวยากรณ์** คือวิเคราะห์โครงสร้างและความหมายของวลีและประโยค

• **ระดับถ้อยความ** (discourse) คือวิเคราะห์โครงสร้างและความหมายระหว่างประโยค ตลอดจนโครงสร้างและความหมายโดยรวม ที่ผู้พูดหรือผู้เขียนต้องการสื่อ

8. ค้นคว้า

ความรู้ที่มีอยู่ในตำรา แบบเรียน หรือสื่อการเรียนอื่นๆ ยังมีไม่เพียงพอ ผู้เรียนจำต้องค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพจนานุกรมภาษาอังกฤษล้วนสำหรับผู้เรียนภาษา ซึ่งให้ข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์สารพัดด้านไว้อย่างครบครัน ไม่เฉพาะแต่ให้ความหมายของคำศัพท์เท่านั้น

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบ้านเรายังอ่อนเรื่องการค้นคว้าอยู่มาก ซ้ำร้ายไปกว่านั้น ครูผู้สอนภาษาอังกฤษบางส่วนนอกจากไม่แนะนำส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้พจนานุกรมแล้ว บางครั้งยังไม่สนับสนุนให้ใช้และถึงกับห้ามใช้ก็มี แต่จะสอนให้รู้จักเดาความหมายจากรูปศัพท์บ้าง จากบริบทบ้าง และมักจะอ้างตามตำราฝรั่งว่า ในการอ่าน (หรือการฟัง) ไม่จำเป็นต้องรู้ศัพท์ทุกคำก็ได้

จริงอยู่ ในสภาพความเป็นจริงของการใช้ภาษา การตั้งเป้าหมายว่าผู้เรียนหรือผู้ใช้ภาษาต้องรู้จักศัพท์หมดทุกคำ หรือต้องใช้ภาษาโดยไม่ผิดเลยนั้น เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ เพราะเป็นไปได้ยาก และก็ไม่จำเป็นด้วย แต่การพรั่นสอนให้ผู้เรียนอาศัยแต่การเดา ไม่ต้องค้นคว้าเพิ่ม

เต็ม (คอยฟังแต่ครูปอกอย่างเดียว) จนผู้เรียนค่อยตามด้วยหลงเชื่อแล้วก็เป็นอันตรายอย่างมากเช่นกัน ยิ่งต้องเรียนและใช้ภาษาอังกฤษในระดับสูงขึ้น ก็มักจะพบว่า ความรู้ต่างๆ ที่เรียนมานั้นพร่ามัว ง่อนแง่น กะพรวงกะแพรง ทำให้ขาดความมั่นใจในการใช้ภาษา หรือมีฉะนั้นก็ใช้ภาษาไปอย่างผิดๆ ถูกๆ โดยไม่รับผิดชอบ อันเป็นปรากฏการณ์ที่มีให้พบเห็นบ่อยๆ แม้ในสถาบันอุดมศึกษา

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอีกกรณีหนึ่งก็คือ การที่คนไทยออกเสียงคำภาษาอังกฤษไม่ถูกต้องมักมีสาเหตุจากการใช้วิธีการเดาจากตัวสะกดตามที่ครูทำให้ดูเป็นตัวอย่าง และฝึกออกเสียงตามครู โดยขาดความรู้พื้นฐานเรื่องระบบเสียงในภาษาอังกฤษ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวสะกดกับวิธีออกเสียงตามหลักวิชาที่ถูกต้อง อีกทั้งไม่ได้รับการปลูกฝังนิสัยในการค้นคว้าตรวจสอบให้รู้ชัด ฉะนั้นเมื่อสภาพในสังคมส่วนใหญ่เป็นเช่นนี้ ผู้เรียนเองจำต้องตื่นตัวและพึ่งตัวเองให้มากขึ้น อย่างน้อยก็ต้องเรียนรู้วิธีใช้สัทอักษร (phonetic alphabet) ประกอบกับการฟังวิธีออกเสียงจริงโดยเจ้าของภาษาจากแผ่นซีดีรอมที่มาพร้อมกับพจนานุกรมภาษาอังกฤษล้วน สำหรับผู้เรียนภาษาดังกล่าวมาแล้ว (ผู้ที่สนใจฝึกออกเสียงภาษาอังกฤษให้ถูกต้องอย่างจริงจังอาจศึกษาเองได้จาก *Cambridge English Pronouncing Dictionary*, 16th edition และ *English Pronunciation in Use* ทั้งสองฉบับจัดพิมพ์โดย Cambridge University Press และมีแผ่นซีดีรอมสำเนียงอังกฤษให้ฟังด้วย)

9. ใช้งาน

เมื่อเรียนรู้ภาษาไปบ้างแล้ว ก็สมควรจะใช้งานจริงในภาคสนามด้วย เพื่อทดสอบและตรวจสอบดูว่า ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้นั้นเพียงพอหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ในมหาวิทยาลัยต่างประเทศบางแห่ง จึงมีข้อ

กำหนดสำหรับนักศึกษาวิชาเอกภาษาต่างประเทศ ให้ไปเรียนในประเทศเจ้าของภาษาอย่างน้อยหนึ่งภาคการศึกษา

การมีโอกาสไปใช้ชีวิตในต่างประเทศเช่นนี้ทำให้ได้ใช้ภาษาในสภาพจริงอย่างเต็มที่ ได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา เป็นปัจจัยที่เสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนภาษาได้อย่างดีเยี่ยม และทำให้ได้ตระหนักถึงจุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง เนื่องจากได้เรียนรู้ “ของจริง” ซึ่งบางครั้งอาจแตกต่างอย่างมากจากประสบการณ์ในสถานการณ์จำลองภายในชั้นเรียนภาษาของบ้านเรา อันเป็นการเปิดโอกาส

10. ปรับปรุง

ในการฝึกฝนการใช้ภาษา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ภาษาในชีวิตจริง ผู้เรียนภาษาที่ดีต้องช่างสังเกตและเรียนรู้จากข้อผิดพลาดบกพร่อง ไม่ว่าในแง่ศัพท์สำนวน ไวยากรณ์ วิธีออกเสียง หรือในด้านอื่นๆ ก็ตาม เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขด้วยการศึกษา ฝึกฝน วิเคราะห์ ค้นคว้า และหาโอกาสไปทดสอบใหม่ เพื่อวัดความก้าวหน้าหรือพัฒนาการในการใช้ภาษาในด้านนั้นๆ

อนึ่ง องค์ประกอบทั้งสิบของกลยุทธ์ในการเรียนภาษานี้มีความเกี่ยวเนื่องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน จำเป็นต้องนำมาใช้บ่อยๆ ใช้อย่างสม่ำเสมอ และยังคงใช้อย่างต่อเนื่องตลอดไปอีกด้วย จึงจะบังเกิดผล เพราะว่าการเรียนภาษาถือเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินไปตลอดชีวิต (ดังที่มีผู้นำคตินี้มาตั้งเป็นชื่อหนังสือว่า *Language Learning: A Lifelong Process*) ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาเป็นสิ่งที่ต้องเพาะบ่มสะสมเป็นเวลานาน มิใช่จะได้มาโดยเพียงผ่านการเรียนกวดวิชาหรือฝึกอบรมเข้มไม่กี่สัปดาห์ โมง ดังที่คนส่วนใหญ่ มักเข้าใจกัน

When you educate a man you educate an individual; when you educate a woman you educate a whole family.

- ROBERT M. MACIVER